

Bibliyografya :

BASMA ESERLER ALFABETİK KATALOG KAİDELERİ

Millî Kütüphane'de, kütüphane mensunlarından kurulu bir komisyon tarafından hazırlanan *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri* adlı enstrüksiyon, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları'nın bir sayılı eseri olarak basılmış bulunuyor.

Eser, Millî Kütüphane'de hazırlanmış olmakla birlikte, yalnız bu kütüphanenin değil, bütün Türk kütüphanelerinin ihtiyaçları gözönünde bulundurulmuş meydana getirilmiştir. Bu husus eserin hem kapağında, hem de "Önsöz" ve "Takdim" yazılarında belirtilmiştir.

Bu enstrüksiyon, ilk olarak 1955 te yayınlanmıştı. Yine Millî Kütüphane mensuplarından kurulu bir komisyon tarafından hazırlanan ve *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*'nin üçüncü cildinin birinci sayısı olarak yayımlanan ilk metin *Türk Kütüphaneleri İçin Bibliyografik Künyelerin Tespitinde ve Alfabetik Katalogun Hazırlanmasında Uygulanacak Kaideler* adını taşıyordu. Bu ilk metin esas olmak üzere hazırlanan *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri*, ilkinin, Millî Kütüphane'de iki yıllık uygulanması sırasında doğurduğu aksaklıklar ve güçlükler dikkate alınmak ve belli başlı bahisler yeniden işlenmek suretiyle meydana getirilmiştir.

Enstrüksiyonun ilk şekli 21 bölümdü. Bu seferki de 21 bölüme ayrılmış, ancak bölümler arasında bazı yer değiştirmeleri yapılmıştır. Meselâ, ilk basımın birinci bölümü olan "Katalog Fişleri", *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri*'nin beşinci bölümüdür. İlk metnin ikinci bölümünü teşkil eden "Bibliyografik Künyeye ve Kitaba Ait Terimler" ise "Kitaba ve Bibliyografik Künyeye Ait Bilgiler" başlığı ile birinci bölüm yapılmıştır. Bu şekildeki farklar dışında bu seferki metinde en mühim değişiklik, ilk basımda bulunmayan "Müzik Eserleri" bölümüdür. Bu suretle, eser, bir eksiğini daha tamamlamaya çalışmıştır.

Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri, böyle bir enstrüksiyonu hazırlamaya yetkili kütüphanecilik uzmanları ile kütüphanecilerin çoğunluğu teşkil ettikleri bir komisyonun eseridir. Bu eser hazırlanırken, batı dünyasının bu alana ait belli başlı enstrüksiyonlarından geniş çapta faydalanılmış, buna yerli eserlerin temel teşkil eden bilgileriyle Millî Kütüphane'deki tatbikat sırasında elde edilen pratik neticeler de eklenmiştir. Bu suretle, ufak tefek farklarla, bütün Türk kütüphanelerinde kullanılması mümkün olan bu eser meydana gelmiştir.

Bu mühim eserin bazı bahisleri üzerinde durmak istiyorum :

1 — "Müellif Adlarında Bazı Hususî Haller" bölümünün birinci maddesinde : "Soyadı Kanunumuzdan önce ölmüş olan Türk müelliflerinden birden fazla adı bulunanlar, bu adlarından başta bulunanı ile fişe alınırlar" denilmektedir. Buna göre, meselâ *Namık Kemal* veya *Ömer Seyfeddin*, alfabetik katalogda *Namık* ve *Ömer* kelimeleriyle yer alacaklardır. Bu suretle bir çok ansiklopedilerle diğer bazı eserlerde görülen ikinci isimlerin başa getirilmesi ve birinci adın bir virgülle (*Kemal*, *Namık* veya *Gökaltıp*, *Ziya* şeklinde) ikincisinden sonra yazılması gibi bir lüzumsuzluğa ve garipliğe uyulmaması çok yerindedir. Çünkü, Soyadı Kanunu'ndan önce isim

yapmış yazarların hemen hepsi iki adları ile birlikte tanınmışlardır. *Ahmed Mithat*'i, *Şemseddin Sami*'yi veya *Cenab Şahabeddin*'in; *Mithat*, *Ahmed* veya *Sami*, *Şemseddin* şeklinde fişe almanın arayıcılar için hiçbir faydası olmadıktan başka bu isimleri doğru şekilleriyle hatırda tutanları şaşırtır ve bunun neticesi olarak katalog kutuları başında vakit kaybetmelerine sebep olur. Bu itibarla, *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri* 'nde, Soyadı Kanunu'ndan önce yaşamış Türk yazarlarının *Namık Kemal*, *Ziya Gökalp*, *Ömer Seyfeddin* şeklinde ilk adları ile fişe alınmaları çok isabetlidir.

2 — Yine Soyadı Kanunu'ndan önce ölmüş Türk yazarlarından aile adları ile tanınanların bu aile adlarının, soyadı gibi başa alınması da yerinde ve isabetlidir. Buna göre *Recaizade Ekrem* veya *Müftüoğlu Ahmed Hikmet*, kütüphanelerimizde *Recaizade* ve *Müftüoğlu* aile adları ile yer alacaklardır.

Bu da aramalarda kolaylık sağlayacaktır. Çünkü *Recaizade Ekrem* ve *Samipaşazade Sezai* Bey gibi yazarlar, edebiyat tarihimizde aile adları ile şöhret bulmuşlardır. Okadar ki onları çok kere sadece bu aile adları ile anarız. Eserlerinden bahsederken "Sezai'nin Sergüzeşt'i" veya "Nâzım'ın Zehra'sı" dediğimiz hemen hiç olmaz. Buna karşı çok kere "Samipaşazade'nin Sergüzeşt'i" veya "Nâbizade'nin Zehra'sı" deriz. Bu sebepten aile adları, isimleri derecesinde kendilerine mal olmuş yazarların fişlere bu aile adları ile alınmaları en doğru şekildir.

3 — Adları, doğdukları şehirlerin ismiyle birlikte anılan yazarlardan soyadı bulunmayanların fişe (*Bayburtlu Zihni*, *Bursalı Tahir* şeklinde) doğum yerleriyle alınmaları da çok yerindedir. Çünkü *Zihni* veya *Tahir* adları tek başlarına o halk sairimiz ile o türkoloğumuzu hemen hatırlatmaz. Bu itibarla doğum yerleri isimlerine mal olmuş yazarları da fişe bu şekilde almak en isabetli şekildir.

4 — Lâtin harflerinin kabulünden önce ölmüş Türk yazarlarının adlarının, asıllarına sadık kalınarak yazılması da çok yerindedir. Bu suretle eski *Ahmed*'ler, *Mehmed*'ler, *Mahmud*'lar *Ahmet*, *Mehmet*, *Mahmut* olmaktan kurtulmuş ve kütüphane kataloglarına gerçek adları ile girmek imkânını bulmuş olacaklardır.

Eski isimlerden *d* veya *b* ile bitenlerin bir çok ansiklopedilerde ve eserlerde *t* veya *p* ile yazılması ve bu hususta bazan aşırı bir taassup gösterilmesi hayli gariptir.

Adı Mehmed olan *Fatih Sultan Mehmed* ile Mahmud olan *Kaşgarlı Mahmud*'un Mehmet ve Mahmut şekillerinde yazılmaları ile sağlanacak fayda nedir?

Bu meselede bu garip taassubu gösterenler, Lâtin harflerinin kabulünden sonra da yaşayıp adlarını *d* ile yazan *Abdülhak Hâmid Tarhan*, *Halid Ziya Uşaklıgil* ve *Mehmed Fuad Köprülü* gibi yazarların isimlerini bile *Hâmit*, *Halit* ve *Mehmet Fuat* şekillerinde yazmak garipliğini göstermektedirler. Enstrüksiyonda, doğru bir görüşle, bu garipliğe son verilmiştir. Bu suretle Lâtin harflerinin kabulünden önce ölmüş yazarlarımızın adları aslı imlâları ile yazılacağı gibi bugün yaşamakta olanlardan eski imlâ şeklini kabul edenlerinki de fişlere aynen geçirilecektir. Bu doğru yolun, katalogda karışıklık meydana getirmemesi de, fişlerin alfabetik sıraya konulmaları sırasında *b*, *c*, *d* harflerinin *p*, *ç*, *t* harfleri gibi muamele görmelerini kabul etmek suretiyle kolayca sağlanmıştır.

5 — Bu arada "Müellif" bölümünün "Ünvanlar" paragrafı üzerinde biraz durmak istiyorum. Bu paragraf: "Ünvanlar, eserin üzerinde bulunduğu takdirde, fişe kaydedilen her şahıs ismiyle birlikte (varsa kısaltılmış şekliyle) alınır" kaidesi ile başla-

makta ve bahsin sonunda ilmî ünvanlarla askerî rütbelerin, asalet ünvanlarının ve dinî ünvanların kısaltmaları verilmektedir. Asalet ünvanları arasında *prince, prin-cesse, von, baron* gibileri yanında *sultan, paşazade, bey, ağa* gibi Türklere ait ünvanlar da yer almakta; fakat dinî ünvanlar olarak sadece *saint, papa, cardinal, abbé* gibi hris-tiyanlık ünvanlarının kısaltılmaları verilmektedir. Acaba, esere, Türk cemiyetine ait dinî ünvanlar niçin alınmamıştır? İlk bakışta bunun bir kanun meselesi olduğu akla geliyor. Fakat aynı şey sultan, paşazade, bey v. b. gibi ünvanlar için de düşünülemez mi?

Aynı bahiste, askerî rütbelerden bahsedilirken : “Eğer eserin üzerinde “paşa” ünvanı bulunuyorsa, bu ünvan aynen muhafaza olunur” (Sf. 45) denilmektedir. Buna göre, eski bir eserin üzerinde “paşa” ünvanı bulunduğu takdirde bu ünvan fişe alınacak, fakat meselâ “müftü” ünvanı varsa, bu, alınmayacaktır.

Görüldüğü gibi, Türklere ait dinî ünvanların bulunmayışı hem bir eksiklik, hem de diğer bazı kaidelerle tezat teşkil etmektedir. İlim meselelerinde kanun bahis konusu olmamalıdır. Kanunen kullanılması yasak olan Arap harfleri bugün fakültelerimizde öğretilmekte olduğu gibi, gerektiği zaman kitaplarımızda da yer almaktadır. Nitekim *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri*'nin bir çok yerinde de bu yasak harfler kullanılmıştır.

Buna göre, enstrüksiyonda, Türklere ait dinî ünvanların bulunmayışı bir eksiktir. Hattâ buna bir kusur da denebilir. Eserin ileride yeni bir basımı yapılırken bu eksiğin giderilmesini istemek ve beklemek haksız olmaz.

6 — Eserde, kitap adlarının yalnız birinci kelimelerinin ilk harflerinin büyük yazılıp diğer kelimelerin (özel isim olmadığı takdirde) küçük harfle yazılmasının kabul edilmiş olmasının mahzuru bulunmadığı iddia edilemez. “Kütüphanecilikte İmlâ Kaideleri” başlıklı 17 nci bölümdeki bu kaideye göre *Akşam Güneşi* veya *Türkçülüğün Esasları* özel isimleri fişlere *Akşam güneşi* ve *Türkçülüğün esasları* şeklinde geçirilecektir.

Mutlak ve pek mühim bir zaruret olmadıkça, mevcut imlâ kaidelerinin bozulması cihetine gidilmemesi şüphesiz daha doğru olurdu. Kitap adlarında yapılan bu değişikliğin bazı eserlerin çok uzun isimli olması ve fişlerin makinede yazılması sırasında sık sık büyük harf tuşuna basılma mecburiyetinde kalınacağı gibi mucip sebeplere dayandırıldığını sanıyorum. Fakat bunların ve buna benzer sebeplerin, imlâ kaidelerini değiştirmek için yeter sebep sayılmaları lâzımdır. Kaldı ki, bu kaide sade kütüphanelerin kataloglarındaki fişlerde değil, Türkiye Bibliyografyası gibi binlerce aydının ve okumuşun her zaman elinde bulunan bir eserde de uygulanmaktadır. Bu suretle kütüphanecilik için kabul edilmiş bulunan bu hususî imlâ kaidesi, kütüphane fişlerinde kalmayıp bir süreli yayın karakteri taşıyan Türkiye Bibliyografyası vasıtası ile günlük hayata da mal edilmekte, bunun neticesi olarak imlâmızda ikilik yaratılmasına yol açmaktadır.

Kitap adlarının umumiyetle iki veya üç kelimedenden meydana geldiği, kelime sayısı dördü beşi geçen kitap adının çok olmadığı düşünülürse, bu hususî imlâ kaidesi-ne mutlak bir zaruret bulunmadığı kolayca anlaşılır. Esasen ismin uzunluğu mahzuru, ünvanları ile birlikte yazıldığı takdirde, bazı şahıs adları için de varittir. *Zeki Velidi Togan*'ı bütün ünvanları ile birlikte yazacak olsak *Ordinaryüs Profesör Doktor Ahmet Zeki Velidi Togan* dememiz gerekir. Bu yedi kelimeyi fişe *Ord. Prof. Dr. Ahmet Zeki*

Velidi Togan şeklinde nasıl tuşa yedi defa basmak suretiyle yazmak mecburiyetinde kalıyorsak, *Ömer Seyfeddin'in Tarih Ezelî Bir Tekerrürdür*'ünü ve yedi sekiz kelimeli bir başka kitap adını da öylece yazabiliriz.

Esasen "Kütüphanecilikte İmlâ Kaideleri" bölümünde, imlâ kaidelerini bozan sadece kitap adları üzerindeki bu hükümdür. Bunun dışında ünvanların, rütbelerin, sarayların, yerlerin, âbidelerin, müesseselerin, cemiyetlerin, matbaaların, cadde-lerin, sokakların, gün ve ay adlarının, birleşik isimlerin hep büyük harfle yazılmaları kabul edilmiştir. Meselâ *Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü Müdürlüğü* veya *Ziraat Cemiyeti ve Yeni Ziraat Gazetesi Kütüphanesi Külliyesi*, hep büyük harflerle yazılacaktır.

Görüldüğü gibi, yukarıda bahsedilen küçük mahzur, sadece kitap adlarında değil, başka özel isimlerde de vardır. Ve esasen bu mahzur, hiç bir zaman bir imlâ kaidesini bozacak derecede ehemmiyetli değildir.

Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri'nin ileride yeni bir basımı yapılırken bu husus üzerinde bir kere daha durulmasını, zaten karışık ve hattâ perişan durumda olan Türk imlâsının üzerinde birleşilmiş kaidelerinden birisinin hiç de zarurî görülmiyen mucip sebeplerle zedelenmemesi için, bu kaideden vaz geçilmesini samimi olarak temenni ederim.

7 — Son olarak bir hususa daha temas etmek istiyorum : *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri*'nde, maddeler harflerle gösterilirken, eskiden beri alışlagelmiş olan batılı milletlere ait alfabelerin harf sırası değil, kendi alfabemizin harf sırası kullanılmıştır. Yani *a, b, c* den sonra umumiyetle yapıldığı gibi *d* ye geçilmemekte, önce dördüncü harfimiz olan *ç* kullanılmakta, sonra *d* ve diğerleri alınmakta, maddeler uzarsa *i* ve *ı* harfleri de ayrı ayrı sıralanmaktadır.

Bu harf sırası küçük bir mesele gibi görülmekte ise de aslında hiç de öyle değildir. Çünkü *c* den sonra *ç* yi kullanmak bir millî görüş meselesidir. Her şeyi yabancıların ölçülerine göre ayarlamak itiyadında ve hâdiseleri millî gözle görmek vasfından mahrum olanlara bunun mânasını anlatmak güçtür.

Enstrüksiyonun kısaltmalar bölümündeki bir kısaltmada da aynı millî görüş hâkimdir. Bu bölümde (S. 132), numara kelimesinin Türkçe kısaltılmışı *Nu.* olarak kaydedilmiştir. Bu kısaltma öteden beri bizde Fransızların şekli ile *No.* olarak kullanılıp durmaktadır. Kısaltmaların, kelimelerde bulunan harflerden yapılması usulden olduğuna ve Türkçe *numara* kelimesinde *o* harfi bulunmadığına göre, Fransız *No.*sunun Türkçeye uymazlığı meydandadır. Fakat buna rağmen bir çok Türkün kullandığı *Nü.* kısaltmasını yine bir çok Türke kabul ettirmek imkânsızdır.. Enstrüksiyon, bu husustada doğru olan millî yolu seçmiştir. Eserin kısaltmalar bölümünde bu kelimenin Türkçeden başka İspanyol, Fransız, Alman, Danimarka ve Norveç dillerine ait kısaltmaları da bulunmaktadır (*num, No., Nr. Nr. nr.*). Sade bu misaller bile, Fransızca *No*'yu milletlerarası bir kısaltma sananların nasıl yanılmakta olduklarını göstermeye yeter.

* * *

Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri, Türk kütüphaneciliği için mühim bir eserdir. Tarih Kurumu Basımevi'nde çok temiz bir şekilde basılan eser, Türk kütüphanelerinde kurulması zaruri olan birliğin temellerinden biri olmak vasfındadır.

Enstrüksiyon, elbetteki noksansız ve kusursuz değildir. Fakat öyle sanıyorum ki, Millî Kütüphane mensuplarının meydana getirdikleri bu eser, basma eserler alfabetik kataloğu dâvasının dörtte üçünden çoğunu halletmiştir. Geri kalan ufak tefek eksiklerin ve aksaklıkların da önümüzdeki yıllarda tamamlanacağı şüphesizdir. Bunun için de bu işle uğraşan kütüphanecilerin, tatbikat sırasında, enstrüksiyonda gördükleri aksaklık ve eksiklikleri tespit etmeleri lâzımdır. Bu şekildeki notların ileride bir araya getirilip yeniden işlenmesiyle esere nihaî şeklini vermek mümkün olur.

Ankara, 20 Haziran 1957

Nejdet Sançar

MİLLÎ KÜTÜPHANE'DE MEVCUT ARAP HARFLİ TÜRKÇE KİTAPLARIN MUVAKKAT KATALOĞU

Ibrahim Müteferrika'nın müteharrik harflerle 1729 da bastığı ilk eserden 1928 yılında Lâtin harflerinin kabulüne kadar Türkiye'nin eski ve yeni sınırları içinde ve yabancı ülkelerde Arap harfleriyle basılmış Türkçe eserlerin tam sayısını ve bunların neler olduğunu hâlâ bilemiyoruz. Çünkü bu iki yüz yıllık süre içinde basılmış Türkçe eserlerin bugün elimizde ne bir bibliyografyası, hattâ ne de basit bir listesi vardır. Bugün bu hususta söylenebilen tek şey, bu iki yüz yıllık devreye ait kitap ve broşür sayısının 30.000 civarında olduğu tahmininden ibarettir.

Arap harfleriyle basılmış Türkçe eserlerin tam bir kataloğunu meydana getirmek, muhakkak ki, büyük bir millî vazifedir. Ancak, bunun kolay bir iş olmadığı da şüphesizdir. Millî Kütüphane Eski Harfli Türkçe Eserler Servisi, bu mühim işin gerçekleşmesi yolunda ilk adımı atmış bulunuyor. Bu adımın eseri olan iki ciltlik bir muvakkat katalog, "*Millî Kütüphane'de Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu*" adı ile elimizdedir.

Millî Kütüphane'de Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu, Millî Kütüphane kataloğundaki fişlerin mumlu kâğıda yazılıp teksir edilmesi suretiyle meydana gelmiştir. Birinci cildi *A - K*, ikinci cildi *L - Z* harflerini ihtiva eden eser, 774 sayfadır. İkinci cildin başına ayrıca XXIII sayfalık bir ilâve eklenmiştir. Bu ilâve, ilk ciltte yer almıyan *A - K* harfli eserleri ihtiva etmektedir.

Muvakkat kataloğun meydana getirilmesinde güdülen maksat şudur:

- a) Arap harfli Türkçe eserlerden Millî Kütüphane'de mevcut olmıyanların tespiti ile bu eksiklerin temini cihetine gidilmesi,
- b) 1729 - 1928 yılları arasında yayınlanmış Arap harfli Türkçe eserlerin bibliyografyasının hazırlanması.

İlk gayenin sağlanması için, eserin ilk cildi hayli zaman önce belli başlı kütüphanelere gönderilmiş ve o kütüphanelerde mevcut olup da Millî Kütüphane muvakkat kataloğunda rastlanmıyan eserlerin tespiti rica edilmiştir. Aynı rica, hazırlanan ikinci cilt için de tekrarlanacaktır. Bu suretle Millî Kütüphane'de eksik Arap harfli Türkçe eserlerden hangilerinin hangi kütüphanelerimizde bulunduğu tespit edilme yolundadır. Buna göre, belki de 1957 yılı sonlarında bu iş sona ermiş olacak, Millî Kütüphane'de bulunmıyan Arap harfli Türkçe eserlerin toplu bir kataloğunu tertip edebilmek işi de imkân dahiline girecektir.

Millî Kütüphane'de Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu hazırlanırken, kütüphanedeki eserler yeniden elden geçirilmemiş, kütüphanenin kataloğundaki fişlerin istinsahı ile yetinilmiştir. Bu itibarla eser künyeleri üzerinde bazı farklar bulunmaktadır. Bunun sebebi, Millî Kütüphane'nin kuruluşundan beri müessesede kullanılan enstrüksiyonun, zamanla bir takım değişikliklere uğramış olmasıdır. Enstrüksiyonun eski şekline göre fişlenmiş eserleri yeni şekle uydurmak büyük bir güçlük yaratacağı için bundan kaçınılmış, sadece mümkün ve kolay düzeltmeler yapılmıştır. Muvakkat kataloğun bazı künyelerinde görülecek farklar, işte bundan ileri gelmektedir.

Bu farkların en mühimlerinden biri yazar adlarındadır. Çünkü ilk zamanlarda Millî Kütüphane'de, yazarlar birinci adları sona getirilip ikinci adları başa alınmak ve araya bir virgül konulmak suretiyle fişe geçirilmekte idiler. Bu usul sonradan bırakılmış ve isimler olduğu gibi yazılmaya başlamıştır. Bunun neticesi olarak Millî Kütüphane kataloğunda bazı yazarların adları, birinci ve ikinci isimlerine göre, iki ayrı yerde bulunmaktadır. Aynı aksaklığa bu muvakkat kataloğda da rastlanıyor. Meselâ *Ziya Gökalp*'ın bazı eserleri *Gökalp*, bazıları *Ziya* maddesinde toplanmıştır. Yine *Namak Kemal*'in eserlerinin bazıları *Kemal*, bazıları *Namak*'da yer almıştır.

Eskiden fişe *t* harfi ile yazılan Ahmed, Mehmed, Mahmud gibi isimlerin, birkaç yıldan beri doğru olarak *d* ile yazılmaya başlanması da bazı isimlerin farklı yerlerde bulunmaları neticesini vermiştir. Meselâ *Ahmed Cevdet Paşa*'nın eserleri, muvakkat katalogta, sadece *Ahmed* ve *Cevdet* maddelerine dağılmakla kalmamış, merhumun ilk ismi bazan *Ahmed*, bazan *Ahmet* olarak yazılmak suretiyle de küçük bir fark meydana getirmiştir.

Muvakkat kataloğda, yazar adlarının bazılarının doğum-ölüm tarihleri bulunmamaktadır. Bunun sebebi, Millî Kütüphane'de doğum-ölüm yıllarının kullanılmasına son yıllarda başlanmış olmasıdır. 1954 ten önce bu tarihler tespit edilmediği için Millî Kütüphane kataloğundaki fişlerin büyük kısmı doğum-ölüm tarihinden mahrumdur. Eski yazarların doğum ve ölüm tarihlerinin tespitindeki güçlük dikkate alınarak, bu iş için zaman kaybedilmemesi daha uygun bulunmuş, ancak sonradan bulunup yerlerine konabilmesini sağlamak için, muvakkat katalogta doğum-ölüm tarihlerinin yerleri açık bırakılmıştır.

Kaçınılması mümkün olmayan bu gibi aksaklıkları ve benzerlerini haylı ihtiva etmekle beraber, *Millî Kütüphane'de Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu*, Türk kütüphaneciliği için mühim bir eserdir. Ve ileride Türk irfanına sunulacak asıl kataloğun ilk adımı olan bu muvakkat kataloğun ortaya konabilmesi, şüphesiz, alkışlanacak bir harekettir.

Millî Kütüphane'de Mevcut Arap Harfli Türkçe Kitapların Muvakkat Kataloğu'nun meydana getirilişinde, Millî Kütüphane Eski Harfler Servisin'de son on yıl içinde vazife görmüş olan bir çok kimsenin az veya çok emeği olduğu kabul edilebilir. Fakat kataloğun, 744 sayfalık iki cilt olarak ve bir gayeye hizmet edebilecek hale getirilmesinde en büyük pay sayın *Şahap Nazmi Coşkunlar* ile *Muharrem D. Mercanlığı*'e aittir.

Bu eserden bahsederken, Millî Kütüphane'nin, bilhassa eski eserlere ait düğümlerini büyük bir vukuf ve salâhiyetle çözen *Şahap Nazmi Bey*'in, kataloğun hazırlan-

masındaki büyük emeğini ve rolünü anmamak insafsızlık olur. Muvakkat katalog, sayın *Şahap Nazmi Coşkunlar*'ın "*Millî Kütüphane'nin son müracaat eseri olmak*" vasfından bu süre içinde çok faydalanmıştır.

Muharrem D. Mercanlıgil'in, katalog kutularındaki bazı alfabetik sıra yanlışlarının düzeltilmesi, tereddütlü noktaların aydınlanması için depodan çıkarılan kitaplarla fişlerin karşılaştırılması ve bilhassa mumlu kâğıtların bikturucu tashihlerinde ve kısaca eserin eldeki hale gelmesinde gösterdiği gayret ise tek kelime ile "büyük"tür.

Ankara, 22 Temmuz 1957

Nejdet Sançar

SÜLEYMANİYE UMUMÎ KÜTÜPHANESİ

Türk kütüphaneleri içinde, şarkiyata ait 70.000 i aşkın yazması ile mühim bir mevkii olan Süleymaniye Umumî Kütüphanesi'nin tarihçesi ve bugünkü durumu üzerinde yazılmış dikkate değer bir eser Maarif Vekâleti yayınları arasında yayımlanmış bulunuyor. İstanbul'da Maarif Basımevi'nde basılmış olan 80 sayfalık bu eseri hazırlayan, kütüphanenin bugünkü müdürü *Halit Dener*'dir. Maarif Vekâleti Kütüphaneler Müdürü *Aziz Berker*'in "Birkaç Söz"ü ve yazarın "Önsöz"ü ile başlayan eser, Süleymaniye Kütüphanesi'nin restorasyondan sonraki durumunu gösteren fotoğraflarla da süslenmiştir. Kitabın sonuna konulmuş bir krokide ise, kütüphanenin büyük okuma salonu, eski eserler okuma salonu, katalog dairesi, mikrofilm servisi, kitap depoları ve Çocuk Kütüphanesi gibi bölümleriyle idare ve çalışma odalarının yerleri gösterilmiştir.

Eserde, Süleymaniye külliyesi hakkında kısaca bilgi verildikten sonra, cumhuriyetten sonra külliyenin Süleymaniye Kütüphanesi'ne bırakılan medreseleri ve diğer bölümleri üzerinde durulmakta, medreselerin mimarî durumları anlatılmakta, nihayet bu büyük ilim ve ifran müessesesinin bugünkü halini alış şekli hikâye edilmektedir.

Kitapta, Süleymaniye Umumî Kütüphanesi'nin tarihçesi hakkında bilgi verilirken, bu müessesenin onarımı için muhtelif yıllarda Maarif Vekâleti tarafından ayrılan paralar ve bu paralar ile yapılan işler yılı yılına belirtilmiştir. Buna göre, 1950 - 1956 yılları arasında kütüphane için ayrılan 120.000 kûsur lira ile mikrofilm ve fotokopi odaları restore edilip buralara lüzumlu cihazlar alınmış, madenî raflar, demir camekânlar yaptırılmış, özel okuma salonu kurulmuş, Süleymaniye Çocuk Kütüphanesi'nin onarımı için 40.000 lira sarfedilmiş, eski döşemeler değiştirilmiş, mobilye alınmış, kısacası Süleymaniye Umumî Kütüphanesi'ni bugünkü haline getirmek için zaruri olan neler varsa hepsinin yapılmasına çalışılmıştır.

Eserin, "Süleymaniye Umumî Kütüphanesi ve Bölümleri" faslında, bu müessesede toplanmış 79 kütüphane hakkında toplu bilgi verilmiştir. İhtiva ettiği yazmaları ile bir hazine olan Süleymaniye Umumî Kütüphanesi'ni meydana getiren bu 79 kütüphane, alfabetik sıra ile, şunlardır :

1 — Abdülğani Ağa	40 — İzmirli Mustafa Efendi
2 — Amca Hüseyin Paşa	41 — Kadızade Burhaneddin
3 — Âsar-ı Cedide	42 — Kadızade Mehmed
4 — Âşir Efendi	43 — Kara Çelebizade Hüsameddin
5 — Bağdatlı Vehbi Efendi	44 — Kasidecizade Süleyman Sırrı
6 — Beşir Ağa	45 — Kılıç Ali Paşa
7 — Beşir Ağa (Eyüp)	46 — Lala İsmail
8 — Çelebi Abdullah Efendi	47 — Lâleli
9 — Çorlulu Ali Paşa	48 — Mahmud Paşa
10 — Damad İbrahim Paşa	49 — Mehmed Ağa Camii
11 — Düğümlü Baba	50 — Mesih Paşa
12 — Efganî Şeyh Ali Haydar Efendi	51 — Mehmed Murad - Mehmed Arif
13 — Esad Efendi	52 — Mihrişah Sultan
14 — Esmihan Sultan	53 — Molla Çelebi
15 — Eyüp Camii (Hazret-i Halid)	54 — Muhtelit
16 — Fatih	55 — Murad Buharî
17 — Feyzullah Paşa	56 — Müteferrik
18 — Gazenfer Ağa	57 — Nafiz Paşa
19 — Gelibolulu Tahir Efendi	58 — Pertevniyal Valide Sultan
20 — Gülnüş Valide Sultan	59 — Reisülküttab Mustafa Efendi
21 — Hacı Mahmud Efendi	60 — Rüstem Paşa
22 — Hacı Reşid Bey	61 — Saliha Hatun
23 — Hafid Efendi	62 — Serez
24 — Hafız Ahmed Paşa	63 — Servili
25 — Halet Efendi	64 — Seyyid Nafiz Efendi
26 — Hamidiye	65 — Sultan I. Ahmed
27 — Harput Eski Halkevi	66 — Süleymaniye
28 — Hasan Hayrı ve Abdullah Efendi	67 — Şazeli
29 — Hasib Efendi	68 — Şehid Ali Paşa
30 — Hasan Hüsni Paşa	69 — Şehzade Mehmed
31 — Haşim Paşa	70 — Şeyh Mehmed Murad
32 — Hidiv İsmail Paşa	71 — Şeyhülislâm Esad Efendi
33 — Hoca Seyyid Efendi-Hacı İsmail Efendi	72 — Tahir Ağa Tekkesi
34 — Hüseyin Kâzım Bey	73 — Teberrular
35 — Hüsrev Paşa	74 — Tırnovaî
36 — İbrahim Efendi	75 — Turhan Valide Sultan
37 — İd Mehmed Efendi	76 — Uşşakî
38 — İhsan Mahvî	77 — Yeni Cami
39 — İzmirli İsmail Hakkı	78 — Yusuf Ağa
40 — İzmirli Mustafa Efendi	79 — Zühdü Bey

Emek mahsulü ciddî bir eser olduğu muhakkak olan *Süleymaniye Umumî Kütüphanesi*'ndeki birkaç küçük aksaklığa da temas etmek istiyorum :

Kitabın sonundaki bibliyografyada, bir sürü ciddî eser arasında *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi* ile *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*'nin de adı bulunmaktadır. Bu iki ansik-

lopedi, orta okul çocukları ile tanınmış kimseler hakkında şöyle böyle bilgi edinmek isteyenler için bir müracaat eseri olabilirse de, ciddi incelemeler için asla kaynak diye kullanılamazlar.

Bibliyografya'da dikkati çeken bir husus da, kitap adlarının yazar adlarından önce yazılmış olmasıdır. Bibliyografya'da :

Türk Şairleri, Sadettin Nüzhet Ergun

Bibliyotekçinin El Kitabı, Adnan Ötüken

şekillerinde kaydedilen eserleri, yazarları başa almak ve soyadlarına göre alfabetik sıraya koyarak sıralamak, şüphesiz, yerinde olurdu.

Eser adlarının bütün kelimelerinin büyük harf ile yazılması hususuna da itina edilmemiştir. Meselâ *İslâm Ansiklopedisi* veya *Türk Şairleri* eserleri büyük harfle yazılırken, *Adnan Ötüken*'in meşhur kitabı, *Bibliyotekçinin el kitabı* şeklinde dizilmiştir. Sonra meselâ *Sicill-i Osmanî* her zaman büyük harfle yazıldığı halde, bibliyografyada imlâsı doğru olan *Hadikat ül-Cevami*, alt notlarda *Hadikat ül-cevami* şekline sokulmuştur (S. 58, 60, 62, 63).

Eserde, bugün *t* ile yazmakta olduğumuz Ahmed, Mahmud, Hüsameddin gibi isimlerin, aslı imlâları ile yazılmaları cihetine gidilmesi yerinde bir harekettir. Ancak, bu eski Türk isimlerinin bazan *t* ile yazıldığı da olmuştur (Hafız Ahmet Paşa, Sf. 32; Mehmet Ağa Camii, Sf. 34; Kadızade Mehmet Efendi Kütüphanesi, Sf. 50). Bu küçük dikkatsizlik neticesi olarak birbirini takip eden iki kelimedenden biri *d*, diğeri *t* ile dahi yazılmıştır (Şeyh Mehmed Murat, Sf. 34).

Bu küçük aksaklıklar bir tarafa, *Süleymaniye Umumî Kütüphanesi*, bu irfan müessesemizin tarihçesi ve bugünkü durumu hakkında ihtiva ettiği bilgilerle, şüphesiz, değerli bir eserdir. Böyle bir eserin yayınlanmış bulunmasını memnunlukla anarken, diğer kütüphanelerimiz için de aynı mahiyette eserlere ihtiyaç bulunduğunu kaydetmek yerinde olur.

Ankara, 23 Temmuz 1957

N. S.